

Przesłanki wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały organów właścicielskich spółek kapitałowych

Wstęp

Kodeks spółek handlowych¹ przewiduje dwa sposoby wzruszenia uchwał organów właścicielskich spółek kapitałowych. Są to: powództwo o uchylenie uchwały na podstawie art. 249 § 1 k.s.h. (odnośnie do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) albo art. 422 § 1 k.s.h. (odnośnie do spółki akcyjnej) oraz powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały na podstawie art. 252 § 1 k.s.h. (odnośnie do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) albo art. 425 § 1 k.s.h. (odnośnie do spółki akcyjnej). Spośród dwóch wskazanych rodzajów powództw powództwo o uchylenie uchwały wzbudza zdecydowanie więcej kontrowersji w doktrynie i orzecznictwie. Wynika to z większej liczby przesłanek uzasadniających wystąpienie z powództwem, ich niejednoznaczności brzmienia (w tym w szczególności posłużenia się przez ustawodawcę klauzulą generalną dobrych obyczajów) oraz kwestii korelacji poszczególnych przesłanek. Ze względu na bliźniacze brzmienie art. 249 § 1 oraz art. 422 § 1 k.s.h. poniższe rozważania znajdują zastosowanie do uchwał organów właścicielskich obu typów spółek kapitałowych.

---

¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1557 ze zm.), dalej: k.s.h.

1. Przesłanka sprzeczności z umową spółki

Pierwszą z przesłanek uchylenia uchwały organu właścicielskiego spółki kapitałowej jest sprzeczność uchwały z umową spółki². Ziszczenie się tej przesłanki związane jest z koniecznością przywołania konkretnego zapisu umowy oraz wykazania, że został on naruszony. Samo podnoszenie sprzeczności uchwały z umową spółki jako taką nie jest wystarczające³.

Sprzeczność z umową spółki może mieć charakter zarówno materialny, jak i formalny⁴. Sprzeczność materialna występuje wówczas, gdy uchwała reguluje daną kwestię inaczej niż umowa, natomiast sprzeczność formalna oznacza naruszenie trybu powzięcia uchwały wynikającego z umowy, w tym zwłaszcza w zakresie większości głosów lub wymaganego kworum. Uchybienie wymogom formalnym wynikającym wprost z ustawy stanowi natomiast przesłankę stwierdzenia nieważności uchwały. W sytuacji natomiast, gdy uchwała narusza zarówno umowę, jak i przepisy ustawy, należy zastosować przepisy o stwierdzeniu nieważności⁵, a w konsekwencji wyeliminować uchwałę z obrotu ze skutkiem *ex tunc*, a nie *ex nunc*, jak to ma miejsce w przypadku uchylenia. Powyższe wynika z ogólnych zasad stosowania prawa, zgodnie z którymi sankcja nieważności bezwzględnej wyprzedza sankcję nieważności względnej.

Zgodnie z dominującym w orzecznictwie poglądem uznaje się, że sprzeczność formalna stanowi przesłankę uchylenia bądź stwierdzenia nieważności uchwały wyłącznie w przypadku, gdy uchybienie

---

² Należy dopowiedzieć, że ze względu na wspomnianą wyżej tożsamość regulacji art. 249 § 1 oraz art. 422 § 1 k.s.h., w dalszej części niniejszego artykułu pojęcie „umowy” bądź „umowy spółki” będzie stosowane zarówno do umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jak i do statutu spółki akcyjnej.

³ Por. wyrok Sądu Najwyższego (SN) z dnia 9 lutego 2006 r., V CSK 128/05, TPP 2006, nr 2, s. 133–137.

⁴ Por. J. Naworski, *Komentarz do art. 249*, [w:] R. Potrzebny, T. Siemiątkowski (red.), *Komentarz KSH. Spółka akcyjna*, Warszawa 2003, s. 780–781.

⁵ J. Strzępka, E. Zielińska, *Komentarz do art. 249*, [w:] J. Strzępka (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2015, Legalis/el.

mogło mieć wpływ na jej istotną treść⁶. Ocena, czy uchybienie o charakterze formalnym miało wpływ na istotną treść uchwały, musi być dokonywana *in concreto*⁷.

Wskazuje się także, że naruszenie innego niż umowa aktu, uchwalonego na podstawie delegacji zawartej w umowie, również stanowi przesłankę uchylenia uchwały⁸. Jako przykład wskazać można regulamin funkcjonowania któregoś z organów spółki.

2. Przesłanka sprzeczności z dobrymi obyczajami

Zastosowane w art. 249 § 1 oraz art. 422 § 1 k.s.h. pojęcie dobrych obyczajów ma niewątpliwie charakter klauzuli generalnej. Spełnia bowiem wszystkie warunki dotyczące klauzul generalnych, a mianowicie stanowi zwrot niedookreślony o charakterze wartościującym, odsyłający do norm pozaprawnych, przez co daje pewną swobodę decyzyjną organowi orzekającemu, a nadto umożliwia realizowanie pożądaných przez ustawodawcę wartości aksjologicznych⁹.

O dobrych obyczajach można mówić wyłącznie w przypadku, gdy mamy do czynienia z pewnym standardem postępowania, powstałym wskutek wielokrotnego lub wręcz powszechnego występowania podobnego zachowania u uczestników obrotu gospodarczego.

---

⁶ Wyrok SN z dnia 13 sierpnia 1965 r., I PR 265/65, OSNC 1966/5/80; wyrok SN z dnia 9 listopada 2016 r., II CSK 21/16, Legalis nr 1538070; wyrok SN z dnia 9 września 2010 r., I CSK 530/09, OSNC 2011, nr 3, s. 36; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 510/08, Legalis nr 266513; wyrok SN z dnia 19 września 2007 r., II CSK 165/07, Legalis nr 65683; wyrok SN z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 163/07, OSNC 2008, nr 9, s. 104; wyrok SN z dnia 16 lutego 2005 r., III CK 296/04, OSNC 2006, nr 2, poz. 31; wyrok SN z dnia 10 marca 2005 r., II CK 477/04, „Wokanda” 2005, nr 7–8, s. 15.

⁷ K. Bilewska, *Komentarz do art. 422*, [w:] Z. Jara (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2017, Legalis/el.

⁸ Wyrok SN z dnia 28 kwietnia 2006 r., V CSK 191/05, Legalis nr 108219.

⁹ A. Bator, W. Gromski, A. Kozak, S. Kaźmierczyk, Z. Pułka, *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, Warszawa 2012, s. 210.

Wyłącznie w takim przypadku tworzy się pewien generalny wzorzec zachowania będący swoistą miarą, którą można stosować do oceny poszczególnych zachowań konkretnych osób¹⁰.

Jak wskazał SN w wyroku z dnia 28 marca 2014 r., przez dobre obyczaje należy rozumieć zasady zachowania oparte na przestrzeganiu ogólnych zasad etycznych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz uczciwością kupiecką, które w sposób korzystny wpływają zarówno na relacje wewnętrzne w spółce, jak i na jej otoczenie¹¹. Wskazuje się, że są to zasady uczciwego obrotu¹². Co istotne, wobec obowiązywania dobrych obyczajów również *pro foro interno* spółki, wskazuje się, że k.s.h. obejmuje tym pojęciem ogólne normy uczciwości i przyzwoitości istniejące w społeczeństwie, a nie tylko te, które obowiązują pomiędzy przedsiębiorcami¹³.

Występowanie w przywołanych wyżej przepisach klauzuli dobrych obyczajów przesądza o uznaniu art. 249 § 1, art. 422 § 1, art. 252 § 1 oraz 425 § 1 k.s.h. za *leges speciales* wobec art. 58 § 2 Kodeksu cywilnego¹⁴, który stanowi, że czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego jest nieważna¹⁵. Oznacza to, że sprzeczność z zasadami współżycia społecznego nie może stanowić podstawy stwierdzenia nieważności uchwały organu właścicielskiego spółki kapitałowej, po pierwsze dlatego, że jedyną przesłanką stwierdzenia nieważności k.s.h. ustanawia sprzeczność z ustawą,

---

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego (SA) w Warszawie z dnia 11 grudnia 2015 r., I ACa 480/15, Legalis nr 1410064.

¹¹ Wyrok SN z dnia 28 marca 2014 r., I CSK 150/13, Legalis nr 1048644; tak też: M. Chomiuk, *Komentarz do art. 249*, [w:] Z. Jara (red.), op. cit.

¹² R. Pabis, *Komentarz do art. 249*, [w:] J. Bieniak (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2017, Legalis/el.

¹³ Wyrok SA w Katowicach z dnia 26 marca 2009 r., V ACa 49/9, OSA 2010, nr 7, poz. 19; tak też: wyrok SA w Krakowie z dnia 10 października 2013 r., I ACa 926/13, Legalis nr 1067592; wyrok SA w Poznaniu z dnia 1 kwietnia 2014 r., I ACa 91/14, Legalis nr 1062360.

¹⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 459 ze zm.).

¹⁵ Wyrok SN z dnia 12 grudnia 2008 r., II CSK 278/08, Legalis nr 589181; wyrok SN z dnia 24 listopada 2004 r., II CK 210/04, BSN 2005, nr 3, s. 13.

po drugie natomiast, ponieważ stosunki regulowane przez k.s.h. oceniane są przez pryzmat klauzuli dobrych obyczajów, która stanowi wyłącznie jedną z niesamodzielnych przesłanek uchylene uchwały. Niezależnie jednak od braku możliwości stosowania art. 58 § 2 Kodeksu cywilnego jako samoistnej przesłanki stwierdzenia nieważności uchwały, w uchwale z dnia 20 grudnia 2012 r. SN wskazał, że sprzeczność z zasadami współżycia społecznego narusza *per se* klauzulę dobrych obyczajów ze względu na fakt, że obie klauzule są w gruncie rzeczy treściowo oraz funkcjonalnie zbieżne¹⁶.

3. Przesłanka godzenia w interesy spółki

Pojęcie interesu spółki nie zostało zdefiniowane w k.s.h. Tym samym wyjaśnienie tego pojęcia spoczęło na orzecznictwie oraz doktrynie. W wyroku z dnia 5 listopada 2009 r.¹⁷ SN wskazał, że istnienie interesu spółki stanowi konsekwencję przyznania jej podmiotowości prawnej na podstawie art. 11 § 1 i art. 12 k.s.h. W efekcie powyższego interes spółki ma charakter autonomiczny wobec interesów poszczególnych jej wspólników, mimo że często pozostaje z nim zbieżny, gdyż stanowi wypadkową ich interesów. Interes spółki należy ponadto definiować z uwzględnieniem art. 3 k.s.h., wyrażającego zasadę dążenia do określonego celu gospodarczego. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez K. Bilewską „interes spółki stanowi *sui generis* syntezę różnych kategorii interesów związanych ze spółką wyznaczającą interes osoby prawnej jako takiej oraz uwzględniającą naturę relacji każdej z tych kategorii ze spółką”¹⁸. Taka wykładnia pojęcia interesu spółki uniemożliwia utożsamianie go wyłącznie z interesem większościowego wspólnika.

¹⁶ Uchwała SN z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 84/12, OSNC 2013, nr 7–8, poz. 83; por. P. Ochmann, *Sprzeczność uchwały spółki kapitałowej z zasadami współżycia społecznego*, „Edukacja Prawnicza” 2017, nr 2, s. 34.

¹⁷ Wyrok SN z dnia 5 listopada 2011 r., I CSK 158/09, OSNC 2010, nr 4, poz. 63, s. 82.

¹⁸ K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń spółki kapitałowej przez jej wspólników (actio pro socio)*, Warszawa 2008, s. 64.

Interes spółki może być rozpatrywany w aspekcie majątkowym lub niemajątkowym. Aspekt majątkowy oznacza pozostawanie przez spółkę w jak najlepszej kondycji finansowej oraz stabilne zwiększanie wartości jej przedsiębiorstwa¹⁹. Naruszenie tego interesu występuje poprzez wszelkie działania skutkujące bezpośrednim lub pośrednim zmniejszaniem się majątku spółki lub jej przyszłych dochodów, w tym w szczególności zawieranie fikcyjnych bądź niekorzystnych transakcji (tzw. kosztowe wyprowadzanie zysków)²⁰. Aspekt niemajątkowy wiąże się natomiast z dobrym imieniem bądź renomą spółki lub jej organów. Uznaje się również, że uchwała godzi w niemajątkowe interesy spółki, jeżeli chroni interesy osób trzecich kosztem interesów spółki bądź zagraża jej bytowi²¹.

4. Przesłanka celu w postaci pokrzywdzenia współnika

Kolejną przesłanką wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały zgromadzenia współników lub walnego zgromadzenia jest jej podjęcie w celu pokrzywdzenia współnika. Doktryna i orzecznictwo sądowe wypracowały dwie rozbieżne koncepcje interpretowania tej przesłanki.

Zgodnie z pierwszą koncepcją, którą można określić mianem subiektywnej, podstawą uchylenia uchwały jest występująca po stronie współników tworzących zgromadzenie intencja pokrzywdzenia jednego ze współników. Tym samym przesłanka ta ma charakter wolicjonalny, a więc w toku postępowania o uchylenie uchwały kluczowe będzie wykazanie leżącego u podstaw podjęcia uchwały zamiaru pokrzywdzenia współnika. Co więcej, zgodnie z linią orzecniczą zapoczątkowaną przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lipca

---

¹⁹ Por. M. Spyra, *Komentarz do art. 249*, [w:] S. Włodyka (red.), *System prawa handlowego*, t. 2B: *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2007, s. 498.

²⁰ J. Strzępka, E. Zielińska, op. cit.

²¹ Por. wyrok SN z dnia 8 marca 2005 r., IV CK 607/04, Legalis nr 254158; M. Chomiuk, *Komentarz do art. 249*, [w:] Z. Jara (red.), op. cit.

1998 r.²², wydanym na gruncie art. 240 § 2 Kodeksu handlowego²³, lecz znajdującym zastosowanie również do art. 249 § 1 oraz art. 422 § 1 k.s.h., samo pokrzywdzenie wspólnika wskutek podjęcia uchwały nie stanowi przesłanki wystarczającej do jej uchylenia. Warunkiem koniecznym jest wykazanie zamiaru pokrzywdzenia wspólnika przy podejmowaniu zaskarżanej uchwały²⁴, przy czym zamiar ten ma postać winy umyślnej. Należy zatem zauważyć, że zgodnie z tym poglądem istotniejsze jest istnienie zamiaru pokrzywdzenia wspólnika niż rzeczywiste wyrządzenie wspólnikowi szkody.

Druga koncepcja, o charakterze obiektywizującym, zakłada, że przesłanką uchylenia uchwały jest nie tylko zamiar, lecz również sam efekt w postaci pokrzywdzenia wspólnika lub chociażby możliwości jego pokrzywdzenia wskutek podjęcia zaskarżanej uchwały. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 kwietnia 2004 r., uchwałę zgromadzenia uznaje się za krzywdzącą akcjonariusza zarówno w przypadku, gdy uchwała taka jest podejmowana w celu jego pokrzywdzenia, jak i w sytuacji, gdy pomimo braku takiego celu treść uchwały powoduje skutek w postaci pokrzywdzenia²⁵. Zgodnie z tym punktem widzenia przesłanką uchylenia uchwały z powodu celu pokrzywdzenia wspólnika może być subiektywny zamiar pokrzywdzenia lub sam skutek, który nastąpił niezależnie od istnienia zamiaru²⁶. W konsekwencji należy zauważyć, że pomiędzy tak uszczegółowionymi przesłankami zachodzi alternatywa nierozłączna, ponieważ ziszczenie się chociażby jednej z nich powoduje, że uchwała może zostać uznana za podjętą w celu pokrzywdzenia wspólnika.

²² Wyrok SN z dnia 22 lipca 1998 r., I CKN 807/97, Legalis nr 43015.

²³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.).

²⁴ Tak też: wyrok SN z dnia 20 czerwca 2001 r., I CKN 1137/98, Legalis nr 51103; wyrok SA w Szczecinie z dnia 2 listopada 2016 r., I ACa 541/16, Legalis nr 1606261; wyrok SA w Szczecinie z dnia 5 grudnia 2013 r., I ACa 661/13, Legalis nr 815888; wyrok SA w Szczecinie z dnia 31 października 2013 r., I ACa 497/13, Legalis nr 1241624; wyrok SA w Gdańsku z dnia 7 grudnia 1993 r., ACr 805/93, OSA 1994, nr 4, poz. 18.

²⁵ Wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03, OSNC 2004/12/204.

²⁶ Por. J. Okolski, D. Wajda, *Rządy większości a ochrona akcjonariuszy mniejszościowych*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2005, nr 6, s. 7.

Koncepcja obiektywna znalazła swoje odzwierciedlenie w szeregu orzeczeń sądowych²⁷. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 lipca 2017 r. podkreślił dodatkowo, że ocena okoliczności towarzyszących podejmowaniu uchwały nie powinna ograniczać się jedynie do badania zamiaru pokrzywdzenia wspólnika, lecz również godzenia się na następstwo uchwały w postaci wystąpienia takiego pokrzywdzenia²⁸.

Wydaje się, że należy opowiedzieć się za drugim z przywołanych poglądów, czyli za tym, który sprzyja zobiektywizowaniu przesłanki podjęcia uchwały w celu pokrzywdzenia wspólnika²⁹. Po pierwsze dlatego, że powództwo o uchylenie uchwały jest środkiem przysługującym organom oraz podmiotom wymienionym w art. 250 i art. 422 § 2 k.s.h. w celu ochrony interesów spółki lub jej wspólników³⁰. W przypadku zastosowania koncepcji subiektywnej przepisy art. 249 § 1 i art. 422 § 1 k.s.h. nie realizowałyby funkcji ochronnej, ponieważ nawet w razie podjęcia uchwały sprzecznej z umową bądź dobrymi obyczajami i istotnego pokrzywdzenia wspólnika wykazanie subiektywnie występującego celu pokrzywdzenia wspólnika mogłoby spowodować daleko idące trudności dowodowe, a w niektórych przypadkach okazać się wprost niemożliwe. Podobnie podjęcie przez zgromadzenie uchwały sprzecznej z dobrymi obyczajami z wyrażonym zamiarem pokrzywdzenia wspólnika stanowiłoby każdorazowo podstawę do uchylenia uchwały, i to nawet w przypadku, gdyby do żadnego pokrzywdzenia nie doszło, np. wskutek nagłej zmiany okoliczności lub nieumiejętnego (przeciwskutecznego) podjęcia uchwały. Tym samym koncepcja subiektywna, która powstała na skutek porzeźstania na literalnej wykładni przepisu, nie daje się pogodzić z efektami wykładni funkcjonalnej. Po drugie, koncepcja obiektywizująca

---

²⁷ W tym m.in.: wyrok TK z dnia 21 czerwca 2005 r., P 25/02, Legalis nr 69111; wyrok SN z dnia 28 marca 2014 r., III CSK, 150/13; wyrok SN z dnia 27 marca 2013 r., I CSK 407/12, OSP 2013, nr 11, poz. 108; wyrok SA w Katowicach z dnia 29 stycznia 2016 r., V ACa 452/15, Legalis nr 1409690; wyrok SA w Krakowie z dnia 26 sierpnia 2014 r., I ACa, 686/14, Legalis nr 1186632; wyrok SA w Krakowie z dnia 20 listopada 2013 r., I ACa 1110/13, Legalis nr 1002325.

²⁸ Wyrok SN z dnia 2 lipca 2017 r., V CSK 657/14, Legalis nr 1285327.

²⁹ K. Bilewska, *Komentarz do art. 422*, [w:] Z. Jara (red.), op. cit.

³⁰ Wyrok TK z dnia 2 czerwca 2009 r., SK 31/08, Dz.U. Nr 91, poz. 752.

znacznie lepiej odpowiada przypuszczalnemu *ratio* przepisów art. 249 § 1 i art. 422 § 1 k.s.h., czyli zapewnieniu uczestnikom obrotu gospodarczego możliwości uchylene negatywnych skutków wadliwych uchwał. Pogląd alternatywny, zgodnie z którym celem racjonalnego ustawodawcy miałyby być swoiste sankcjonowanie kolektywnych czynności prawnych podjętych w złej wierze lub z niemoralnych przyczyn, jest nie do przyjęcia.

Pokrzywdzenie wspólnika może przejawiać się w osłabieniu jego pozycji w stosunku do pozostałych wspólników lub w stosunku do samej spółki odnoszącej korzyść nieuzasadnioną w danej sytuacji, co może wiązać się z pogorszeniem jego sytuacji udziałowej lub osobistej. Do najczęściej spotykanych uchwał mających na celu pokrzywdzenie wspólnika należą uchwały w przedmiocie przeznaczania zysku, na podstawie których nie dochodzi do wypłaty dywidendy, lecz do kumulowania zysku na kapitale zapasowym lub kapitałach rezerwowych. Pomimo że na podstawie art. 231 § 2 pkt 2 k.s.h. (w odniesieniu do spółki z o.o.) oraz art. 395 § 2 pkt 2 k.s.h. (w odniesieniu do spółki akcyjnej) zgromadzenie wspólników lub walne zgromadzenie posiada uprawnienie do podjęcia decyzji w przedmiocie przeznaczania zysku, nie oznacza ono zupełnej dowolności w tym zakresie, a w szczególności nie może naruszać zasady równouprawnienia akcjonariuszy ani w jakikolwiek inny sposób prowadzić do pokrzywdzenia wspólników. Z tego powodu długotrwałe wyłączenie zysku od podziału oraz związane z nim gromadzenie środków na kapitałach własnych spółki lub ciągłe przeznaczanie środków na prace rozwojowe lub inwestycje w braku uzasadnienia ekonomicznego dla takich działań mogą zostać uznane za działanie na szkodę wspólników³¹. Analogicznej kwalifikacji dopatrył się Sąd Najwyższy w przypadku niewypłacania dywidendy pomimo dobrego stanu finansowego, przy jednoczesnym korzystaniu ze zgromadzonych w spółce środków przez akcjonariuszy większościowych piastujących funkcje zarządcze lub będących pracownikami spółki³².

³¹ Wyrok SN z dnia 6 marca 2009 r., II CSK 522/08, Legalis nr 244063; por. wyrok SA w Krakowie z dnia 16 marca 2014 r., I ACa 1630/13, Legalis nr 1180187.

³² Wyrok SN z dnia 21 maja 2010 r., II CSK 564/09, Legalis nr 381537.

Ze względu na to, że prawo do dywidendy stanowi jedno z fundamentalnych uprawnień udziałowych, podlega ono ochronie wyrażonej w art. 249 § 1 i art. 422 § 1 k.s.h.³³. Należy jednak pokreślić, że pokrzywdzenie wspólnika nie musi mieć zawsze charakteru majątkowego, ale może też naruszać jego dobre imię czy pozycję w spółce, a także zasadę równouprawnienia³⁴.

Jednocześnie klasyfikacja uchwały jako naruszającej lub zagrażającej interesom wspólnika powinna zostać dokonana z uwzględnieniem wszystkich okoliczności, które wystąpiły przy jej podjęciu³⁵. Zakres okoliczności, które muszą podlegać uwzględnieniu, jest więc szeroki. Powinien on obejmować m.in. strukturę własnościową spółki, konfigurację uprawnień poszczególnych wspólników w spółce oraz sytuację gospodarczą, w jakiej spółka się znajduje. Nie oznacza to, że ziszczenie się tej przesłanki powinno zostać w jakikolwiek sposób zsubiektywizowane. Przeciwnie, ocena wystąpienia pokrzywdzenia wspólnika wymaga obiektywnej oceny dokonanej przy uwzględnieniu wszystkich relewantnych okoliczności, jednakże z zastosowaniem kryterium przeciętnego uczestnika obrotu³⁶.

5. Relacje poszczególnych przesłanek

Zgodnie z uchwałą SN z dnia 10 marca 2016 r. przesłanki uchylenia uchwały organu właścicielskiego „zostały przez ustawodawcę ustawione w parę”³⁷. Innymi słowy, przepisy art. 249 § 1 k.s.h.

³³ Tak: przywołany wyżej wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03.

³⁴ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 11 grudnia 2013 r., V ACa 712/13, Legalis nr 775751 (przy czym sąd ten opowiedział się jednocześnie za koncepcją subiektywną); por. wyrok SN z dnia 17 czerwca 2010 r., CSK 290/09, OSNC-ZD 2011/1/10; wyrok SN z dnia 13 października 2004 r., III CSK 459/02, niepubl.; wyrok SN z dnia 16 października 2008 r., III CSK 100/08, „Biuletyn SN” 2009, nr 1, s. 11; wyrok SA w Krakowie z dnia 10 października 2013 r., I ACa 926/13, Legalis nr 1067592.

³⁵ Wyrok SN z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 677/00, Legalis nr 277427; por. wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 grudnia 2013 r., I ACa 633/13, Legalis nr 999040.

³⁶ K. Bilewska, *Komentarz do art. 422*, [w:] Z. Jara (red.), op. cit.

³⁷ Uchwała SN z dnia 10 marca 2016 r., III CZP 1/16, Legalis nr 1408821.

i art. 422 § 1 k.s.h. stanowią koniunkcję, przy czym każdy z członów tej koniunkcji ma postać alternatywy, co można przedstawić w następujący sposób:

$$(q \vee p) \wedge (r \vee s).$$

W konsekwencji uchylene uchwały organu właścicielskiego wymaga wystąpienia co najmniej dwóch z czterech przesłanek wymienionych w przywołanych przepisach, a nadto przesłanki te pochodzić muszą z dwóch odrębnych grup. Uchylene uchwały zgromadzenia może zatem nastąpić w następujących przypadkach: (1) sprzeczność z umową oraz godzenie w interesy spółki, (2) sprzeczność z umową oraz wystąpienie celu pokrzywdzenia wspólnika, (3) sprzeczność z dobrymi obyczajami oraz godzenie w interesy spółki, a także (4) sprzeczność z dobrymi obyczajami oraz wystąpienie celu pokrzywdzenia wspólnika. Katalog ten, wskutek wyczerpania kombinacji przesłanek, ma charakter zamknięty. W uzasadnieniu wskazanej wyżej uchwały SN podniósł m.in., że celem takiej konstrukcji przepisów jest umożliwienie sądowi racjonalnego zbadania potrzeby wyeliminowania uchwały z obrotu, a nie ograniczenie oceny jedynie do kontroli wystąpienia formalnie określonej przesłanki. Stanowisko to jest podzielane w orzecznictwie sądowym³⁸ oraz przez część doktryny³⁹.

Odmienny punkt widzenia zakłada, że słowo „bądź” użyte w art. 249 § 1 k.s.h. i art. 422 § 1 k.s.h. oddziela przesłankę sprzeczności z umową

³⁸ Wyrok SN z dnia 24 listopada 2016 r., II CSK 126/16, „Monitor Prawniczy” 2016/7/341; wyrok SA w Łodzi z dnia 11 maja 2017 r., I ACa 1414/16, Legalis nr 1636795; wyrok SA w Szczecinie z dnia 5 kwietnia 2017 r., I ACa 794/16, Legalis nr 1636934; wyrok SA w Szczecinie z dnia 22 lutego 2017 r., I ACa 1009/16, Legalis nr 1604293; wyrok SN z dnia 3 lutego 2017 r., II CSK 304/16, Legalis nr 1618239.

³⁹ Tak m.in.: M. Chomiuk, *Komentarz do art. 249*, [w:] Z. Jara (red.), op. cit.; A. Szajkowski, M. Tarska, *Komentarz do art. 249*, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szymański, J. Szwaja (red.), *Kodeks spółek handlowych*, t. 2: *Komentarz do art. 151–300*, Warszawa 2005, s. 705; W. Popiołek, *Komentarz do art. 249*, [w:] J. Frąckowiak, A. Kidyba, W. Popiołek, W. Pyziół, A. Witosz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 473; R. Pabis, *Spółka z o.o. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 461.

spółki od pozostałych przesłanek, co powoduje, że sprzeczność z umową spółki może stanowić samoistną przesłankę uchylenia uchwały organu właścicielskiego⁴⁰. Zgodnie z tym poglądem wspomniane przepisy mają następującą postać:

$$q \vee (p \wedge [r \vee s]).$$

Tym samym uchwała mogłaby zostać uchylona w następujących przypadkach: (1) sprzeczność z umową spółki, (2) sprzeczność z dobrymi obyczajami oraz godzenie w interesy spółki, a także (3) sprzeczność z dobrymi obyczajami oraz cel pokrzywdzenia współnika. Jednym z argumentów na poparcie tej tezy jest przypisywanie dużego znaczenia umowie spółki, jako swoistej „konstytucji” spółki. Przyjęcie, że uchybienie postanowieniom umowy nie może stanowić samoistnej przesłanki wyeliminowania uchwały z obrotu, prowadziłoby, zgodnie z opisywanym poglądem, do pozbawienia umowy spółki jej doniosłego znaczenia.

Pośród dwóch przywołanych wyżej stanowisk należy przychylić się do pierwszego, zgodnie z którym sprzeczność z umową spółki nie stanowi samoistnej przesłanki uchwały organu właścicielskiego. Po pierwsze, wykładnia językowa w sposób jednoznaczny wskazuje na istnienie wymogu kumulatywności ze względu fakt, że użyte w analizowanych przepisach określenie „sprzeczna z” obejmuje zarówno umowę spółki, jak i klauzulę dobrych obyczajów, co przesądza o konieczności traktowania obu przesłanek jako należących do jednej grupy, czyli stanowiących pierwszy człon koniunkcji. Po drugie, pomimo istotnego znaczenia przypisywanego przez ustawodawcę umowie spółki dopuszczalność uchylenia uchwały wyłącznie na

⁴⁰ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 14 sierpnia 2013 r., I ACa 358/13, OSASzcz 2014 nr 1, poz. 41; tak też: K. Strzelczyk, *Komentarz do art. 249*, [w:] R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 489; M. Rodzinkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 456; D. Wajda, *Jeszcze o przesłankach uchylania uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 14, s. 739.

podstawie sprzeczności z jej treścią przesądziłoby o zdecydowanie zbyt daleko idącej dopuszczalności interweniowania w wewnętrzne stosunki spółki. Jak słusznie wskazał SN w przywołanej wyżej uchwale z dnia 10 marca 2016 r., sama sprzeczność uchwały z umową spółki, przy braku wystąpienia przesłanek z drugiego członu koniunkcji zawartej w art. 249 § 1 k.s.h. i art. 422 § 1 k.s.h., może być indyferentna zarówno z punktu widzenia interesów samej spółki, jak i jej wspólników. Realna podstawa do wyeliminowania uchwały z obrotu pojawi się zatem dopiero w przypadku wystąpienia którejs z przesłanek z drugiego członu. Alternatywny pogląd w żaden sposób nie służy realizacji ochronnej funkcji instytucji uchylania uchwał, ale jedynie prowadzi do nadmiernego i niczym nieuzasadnionego formalizmu.

Podsumowanie

Instytucja uchylania uchwał organów właścicielskich spółek kapitałowych, uregulowana w art. 249 § 1 k.s.h. i art. 422 § 1 k.s.h., pełni doniosłą rolę w obrocie gospodarczym, gdyż umożliwia eliminowanie ze skutkiem *ex nunc* wadliwych uchwał zgromadzeń. Przepisy te mają zatem funkcję ochronną, pozwalającą na zatrzymanie negatywnych skutków uchwał szkodzących spółce lub jej wspólnikom.

Wskazane wyżej regulacje stały się na przestrzeni siedemnastu lat obowiązującym k.s.h. przedmiotem licznych orzeczeń oraz tematem rozważań przedstawicieli nauki. Co więcej, aktualne pozostają również liczne tezy sformułowane na gruncie analogicznych, aczkolwiek odmiennych regulacji Kodeksu handlowego. Mimo to analizowane przepisy wywołują wiele kontrowersji, co przekłada się na niejednolitość ich stosowania. Z tego powodu, przy braku spodziewanej interwencji ustawodawcy, istotne jest dalsze ich badanie, które powinno zmierzać ku stopniowemu ujednocnieniu stanowisk, a przez to prowadzić do umacniania pewności obrotu gospodarczego.

Premises of bringing action for revoking the resolution of the governing bodies of the capital companies

Summary

The article refers to a vital, however controversial in the doctrine and judicature, matter regarding premises of bringing action for revoking a resolution of the governing bodies of the capital companies, that is the meeting of shareholders of the limited liability company and the general meeting of the joint-stock company. The author synthetically describes each of the premises listed in the Commercial Companies Code, recounting key theses formulated heretofore with regard to those premises, as well as combines the opinions on the relations between particular premises. The scope of the article, apart from identifying the most significant discrepancies, is to take part in the discussion and, consequently, to take a step towards unification of the process of application of the analyzed legal institutions.